

Л.Ш. Динікова

Старший викладач

КПШ імені Ігоря Сікорського

ВЗАЄМОДІЯ ІНОЗЕМНОЇ ТА РІДНОЇ МОВ ПРИ МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Запорукою успіху, майбутньої вдалої кар'єри студентів є іноземна мова, яка сьогодні стала вже не просто частиною культури певної нації. Досягнення високого рівня володіння іноземною мовою не можливе без фундаментальної мовної підготовки у вищій школі. В більшості вишів країни студенти опановують принаймні дві іноземні мови. Вивчення проблеми впливу рідної мови і можливої нейтралізації становить безперечний інтерес для теорії та практики навчання іноземним мовам.

Одним із найбільш важливих при навчанні іноземної мови є принцип опори на рідну мову студентів (або принцип урахування рідної мови). Сьогодні він є загальноновизнаним і не викликає особливих розбіжностей у методиці викладання іноземних мов. Він дієвий при вивченні будь-якої іноземної мови і дає надійну опору, величезну кількість прикладів для порівняння і зіставлення, а також безмежне число варіацій спеціальних вправ.

Такий принцип опори на рідну мову дає студентам можливість найбільш чітко побачити тонкощі вивчення іноземної мови, глибше перейнятися культурою мови, яка вивчається. Цей принцип дає викладачеві змогу вільно пояснювати матеріал, використовуючи зіставлення граматики, фонетики, лексики, фразеології, культури.

У навчанні новій (іноземній) мові рідна мова є помічником викладача, але в міру оволодіння студентами іноземною мовою частка рідної мови зменшується, а іноземної – збільшується.

Психологічне явище перенесення забезпечує те, що дві мови – іноземна та рідна – вступають у складну взаємодію між собою. Ця взаємодія є як стимулюючою, допоміжною для процесу розуміння тексту, так і такою, що інтерферує, заважає цьому процесу, якщо перекладення не відповідають смислового завдання першоджерела. Кожну мову можна розглянути як цілісну систему, в якій все взаємопов'язане і взаємообумовлене.

Те явище, коли мовна система рідної мови виявляється причиною виникнення помилок в мові, яка вивчається, називається інтерференцією. Проте можливий і протилежний ефект, коли паралельність яких-небудь граматичних, синтаксичних структур, лексичних одиниць і фонетичних явищ сприяє швидшому або кращому розумінню і засвоєнню мови, яка вивчається. Тоді говорять про позитивне перенесення. Отже, інтерференція – це вплив рідної мови зі знаком “мінус”, а перенесення – зі знаком “плюс”.

Під час вивчення іноземної мови необхідне зіставлення систем рідної мови та мови, яка вивчається, з точки зору фонетики, лексики і граматики, що дає одиниця комунікації. Текст по суті є основою методичного відбору і організації навчального матеріалу. Комунікативний підхід орієнтує на основні функції спілкування. І тут необхідні такі мовні засоби, які дають можливість реалізувати основні принципи спілкування, що забезпечують кожен комунікативний тип мови і кожен функціональний різновид діалогу.

У роботі “Методична проблематика двомовності” (авторів В.Г. Костомарова і О.Д. Мітрофанової) названі такі чотири основних актуальних способи звернення студентів до рідної мови або до мови-посередника.

1. Зіставлення мови, яка вивчається, та рідної в навчальному процесі. Вивчаючи іноземну мову, студенти, самостійно або за допомогою

викладача, виявляють його схожість і відмінність з рідною мовою на різних рівнях (фонетичному, граматичному, лексичному і т.д.) для прогнозування і запобігання міжмовної інтерференції, використання можливостей перенесення і так далі.

2. Урахування рідної мови (і культури) студентів у процесі створення національно орієнтованих навчальних матеріалів і посібників.

3. Застосування рідної мови або мови-посередника на заняттях з вивчення рідної мови для оптимізації їх проведення, вирішення організаційних завдань, пояснення граматичного матеріалу, семантизації лексики.

4. Орієнтація на рідну мову студентів при адаптації навчальних матеріалів для студентів різних національностей. Користуючись універсальними підручниками іноземної мови і орієнтуючись на особливості сприйняття поданого в них матеріалу студентами, викладач вирішує, які додаткові коментарі або навчальні матеріали потрібно додати для підвищення ефективності занять. Це можуть бути, наприклад, додаткові завдання на переведення, які допомагають осмислити і знайти адекватне співвідношення елементів рідної та іноземної мов.

Під час опанування іноземної мови в свідомості та в мовній діяльності студентів об'єктивно вступають в контакт системи двох мов – рідної і тієї, яка вивчається. Тому великого значення набуває зіставлення контактуючих мов, визначення схожості та відмінності мовних систем і одиниць для визначення труднощів, які долають студенти, опановуючи іноземну мову.

Самостійно рідну мову студентам доцільно вживати (природно, лише на початковому етапі вивчення, в ситуаціях, коли іноземна мова ще не може виконувати ті або інші функції) в таких випадках.

1. Як засіб управління навчальним процесом – повідомлення організаційної інформації, обговорення проблемних питань, інструкції до навчальних дій, рекомендації з організації навчального процесу тощо.

2. Як засіб вивчення для пояснення нового матеріалу, проведення аналогій з рідною мовою (експлікація результатів діяльності викладача із зіставлення мов).

3. Як засіб контролю. В цьому випадку йдеться про контроль розуміння при навчанні рецептивним видам мовної діяльності, коли не ставиться завдання активізації матеріалу, який дано для рецептивного засвоєння.

4. Окрім перерахованих функцій, провідне використання рідної мови студентів можливе і виправдане для вирішення культурно-просвітніх завдань навчання, коли рідна мова або мова-посередник виступає як засіб повідомлення країнознавчих відомостей про країну, мова якої вивчається, поки студенти не можуть отримувати таку інформацію відповідною іноземною мовою.

Проте варто відзначити, що викладачі незрідка занадто багато говорять рідною мовою або, навпаки, послуговуються виключно іноземною мовою. Очевидно, що і те, й інше – крайнощі, які не завжди сприяють успішному опануванню іноземної мови. Використання рідної мови повинно мати усвідомлений і цілеспрямований характер і бути обмежене певною кількістю ситуацій, де вона не лише не заважає, але й сприяє оптимізації навчального процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Казаева Л.И.* Родной язык в процессе обучения иностранному // Вестник Югорского гос. ун-та. – 2007. – Вып. 6. – С. 43–46.

2. *Костомаров В.Г., Митрофанова О.Д.* Методика как наука. Ст. 2: Методическая проблематика двуязычья // Русский язык за рубежом. – 1979. – № 6. – С. 67–73.
3. *Осинцева-Раевская Е.А.* Роль и место родного языка при изучении русского языка как иностранного // Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. – 2014. – № 5. – С. 96–102.
4. *Скуратівська М.О.* Сучасні методи та технології викладання іноземних мов у вищій школі України // XII Міжнар. наукова інтернет-конф. “Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція в світову наукову думку”. – [URL:http://intkonf.org/skurativska-mo-suchasni-metodi-ta-tehnologiyi-vikladannya-inozemnih-mov-u-vischiy-shkoli-ukrayini/](http://intkonf.org/skurativska-mo-suchasni-metodi-ta-tehnologiyi-vikladannya-inozemnih-mov-u-vischiy-shkoli-ukrayini/)